

DÍVAT SE DOPŘEDU

IVAN SVITÁK

Boj, který vedeme potřebuje především základní perspektivu, kterou bych vyjádřil krátce jako perspektivu pravdy, demokratické revoluce a evropského socialismu. Nastínit obrysy vývojových možností ovšem znamená překonat ona krátkodobá hlediska taktiky, revisionistickou mytologii a lokálně nacionální pohled na československý osud.

Vidím rozhodující problémy asi takto:

Především, *čím víc pravdy* tím lépe, ať je pravda jakkoli těžce stravitelná. My jsme si ovšem už tak zvykli na neustálou ideologickou interpretaci skutečnosti, že máme v různé míře sklon přijmout spíše modifikaci východních ideologických tezí, nežli nahou realitu empirických fakt. Tím ovšem jsme dále v zajetí romantického mýtu, jenž je nyní dvojnásobně nesmyslný, protože jakmile masová ideologie totalitních režimů nehraje svou společenskou úlohu ideového tmele fiktivní jednoty a prostředku kontroly smýšlení mas, není už vůbec k ničemu. *Desideologizovat* naše emigrační úvahy znamená de-romantizovat chápání naší nedávné historie a v hledisku velmi empirické politiky sledovat možnosti detailní technologie změny. K takovému empirickému odhalování pravdy o dnešní realitě bychom měli směřovat i proto, že naše národní pozice v emigraci i v evropské politice nemůže být jiná než pozice *sebeobraný na dvě fronty*. Nemůžeme vynést ideologie jen proto, že sovětský marxismus nás hrozí zadusit a kdybychom připustili, aby formulace ideologických zájmů Západu byla osnovou emigrační politiky, pak bychom spadli pod další okap, protože *žádná, podtrhuji žádná velmocenská politika není politika československá*.

Když odložíme revisionistickou ideologii do starého železa, pak se nám odkryjí právě ony možnosti *demokratické* a zároveň *socialistické revoluce*, kterou jako socialisté pořád ještě dlužíme našim dějinám. Ať je podoba této socialistické a demokratické, antitotalitní a antibyrokratické revoluce zatím jakkoli vágní, přece ji považují za *téměř jistou všude ve Východní Evropě* a v modifikované podobě strukturálních změn i na Západě. Socialismus v Československu vůbec není ztracen a vydržíme-li s dechem *deset dvacet let*, pak strukturální procesy, jež podrývají základy totalitních diktatur jako erosivní spodní vody, *připraví k radikální změně celé národy*, protože proměny struktur nelze zadržet žádnou policií. Možnost politické revoluce jako naše emigrační perspektiva je však neslučitelná s *reformismem*, tedy s onou ideologií zastřené opozice sovětskému dogmatismu a velmocenským ambicím SSSR, jež byla nezbytná v Praze

jako jediná platforma relativní svobody myšlení. Konstruovat však dále *filosofický revisionismus* a čistý marxismus pojmů proti absurdní praxi sovětského státu, to je všude mimo Východní Evropu jen *intelektuální farizejsví* a čirá naivita, protože se postuluje jakýsi ryzí humanismus původní doktriny s toutéž sektářskou zaujatostí, s jakou se naopak ignoruje *reálná politická praxe těžké doktriny*. Čisté pojmové konstrukce jakýchkoli ideologií (komunismu nebo svobody) a praxické praxe obou či tří supervelmocí musí však být chápány ve své jednotě, tedy ve své skutečné historické podobě a roli, máme-li překročit začarovaný kruh ušlechtilých ideálů a hnusné praxe. Ve jménu humanistických doktrin se dá vraždit stejně svědomitě jako ve jménu antihumanistických doktrin — ne-li dokonce lépe. Musíme se vzdát obojího ideologického přístupu. *Trvat ve svéřepé věrnosti ideálu, kompromitovanému dějinami, vede ke sklerose*. Revisionismus je jen dogmatismus naruby, je to komplementární ideologie stalinismu, nikoli chápání reality a poznání konfliktů, je to překážka revoluce.

Budoucí socialistická revoluce v Československu, pokud vůbec můžeme použít tohoto pojmu, je *strukturální reforma systému industriální společnosti*, jež bude na rozdíl od režimů Západní Evropy provázena politickou revolucí, ne snad proto, že bychom si to přáli, ale proto, že monopol moci se demontovat nedá. Mírná destalinizace selhala, ale policejní diktatura a monopol moci může a bude zrušen; strukturální reformami nebo výbuchem, možná obojími zároveň. Pokud existuje totalitní systém jako elitní právo menšiny vládnout, pak nejsou modifikace politiky a rozumné reformy možné. A nejsou ani realistické, pokud SSSR existuje jako reakční byrokratická imperialisticko-neokoloniální diktatura, jež lokální vzpoury vždy potlačí. Naopak, revoluce je možná, praktická a nutná. Kdyby byla přijata *détenta SSSR-USA*, pak ve všech východoevropských zemích zkrachuje sovětský komunismus ihned, jakmile tanky odjedou, program strukturálních změn znovu ožije a *demokratický socialismus bude mít příležitost*. Ve vzduchu bude revoluční změna, na kterou už nestačí Dubčekovský revisionismus, a kterou mohou vést jen lidé, chápající ráz změn a konfliktů industriálních zemí. Pozor, to už nebude intelektuální hra, v níž spisovatelé zajiskří intelektu, to budou *slávky, protesty a demonstrace* za základní lidská práva, svobodu a chleba, nikoli za národní komunismus nebo zrušení censury. Dělnická třída dávno přestala být

objektem soucítění intelektuálů a nepotřebuje národnickou elitu, která osvěcuje negramotné, aby provedla takové revoluční akce za své osvobození, jaké otřásly nedávno Polskem, bez manifestů a bez póz. *Moderní politik musí chápat cíle a program této třídy, jež navždycky odrostla poručnickovému revolučnímu intelektuálů.*

Takováto perspektiva je velmi dobře slučitelná s úlohou, kterou hraje ve Východní Evropě Čína již nyní, a jakou bude hrát v budoucnosti, až čínské vedení se výrazněji sblíží s jugoslávskou linií, což je za dveřmi. Ačkoli nejde o žádný čs. maoismus, přece základní hledisko Čínské lidové republiky je plně kompatibilní s našimi národními zájmy a zaslouhuje podporu. Čína je jediný faktor, který má a bude mít trvalý vliv na sovětskou politiku. Takováto perspektiva je zároveň teoreticky slučitelná s *trockistickým pojetím permanentní revoluce* a se skupinami, kterými Západě reprezentují jednak starou levici, jednak *rozumnější část nové levice*. Dá se říci, že permanentní revoluce pojatá jako globální proces transformaci společenských struktur, ne jen jako sled politických převratů, odpovídá zhruba původním Marxovým představám o socialistické budoucnosti. Jen v anglosaských zemích, kde nebyla evropská filosofická tradice známa, byl marxismus redukován na masovou politickou ideologii, čímž z Marxe odpadly ty nejcecnější základní otázky. V

této zkreslené podobě neměl ovšem Marx nové levici v USA co říci, protože středostavovské anarchisty zajímá technologie výroby bomb a nikoli technologie historie. Marx je musí zklamávat právě svou hloubkou. Dějiny jsou na této straně Pacifiku neznámá věc. "United States never had a history, only a success story", poznamenal případně Thomas Mann.

O úspěchu v politice nerozhoduje pravda, ale mnoho dalších faktorů. Jedním z nejdůležitějších je však schopnost *dívat se dopředu* a vidět to, co ještě není, to co zraje. Visionáři budoucnosti mohou být buď blázni, věřící své intuici, nebo skalní racionalisté a empirikové, kteří chápou pohyb dějin a důvěřují vědě s toutéž jistotou s níž geolog mapuje riskové prostory zemětřesení. Zdá se mi nesporné, že takovéto zemětřesení má Východní Evropa — a asi i Západní Evropa — před sebou, a že se dožijeme *pronikavých proměn ještě v tomto století*, protože explosivní síla techniky a lidského intelektu nesnese trvale institucionalizovaný despotismus nikdy a nikde. A pokud "pojem zemětřesení v sobě zahrnuje zkázu kurníku", jak řekl Marx, můžeme si být jisti, že *Husákův kurník se propadne do dějin*. Nežli se tak stane, musíme *mluvit pravdu, důvěřovat možnostem socialistické revoluce a být skeptičtí k sebeklamům*.

Z normalizované kultury

Spisovatelé ne, ale "Drakula" ano

Jakýsi pan Fleissig se v časopise "Tribuna" z 15. září 1971 rozhořčil na nakladatelství "Novinář" v Praze, jež vydalo nákladem 40.000 výtisků knihu s názvem "Drakulův švagr". Išlo kontra-revoluční charakter této publikace, v níž je na př. povídka Guláš, "kde turista po zjištění, že jedl lidské maso to jde oznámit "strážníkovi", ten jej však zabije, protože je sam dodavatelem lidského masa pro dotyčnou restauraci". Pana Flessiga zvlášť rozčiluje, že "děje jsou zasazeny do našeho prostředí a do naší současnosti, jako by podobné horrory byly zrovna součástí našeho života".

Nepochybujeme o nicotnosti této publikace, ale pisatel by se měl spíše zamyslet nad oním skutečným horrorem, že zatím co vychází "Drakulův švagr" a sebrané spisy Vasilu Bilaka, hotová díla českých a slovenských předních spisovatelů nesmí v naší zemi vyjít. A těžko odhadnout, kolik nových děl bylo zahubeno v zárodku bezohlednou politikou nynějšího vedení...

Psát nebo nepsat?

Pod tímto titulkem se zamýšlí Jan Kliment v Rudém právu z 11. září. Rádi bychom mu pomohli vyřešit tuto hamletovskou otázkou, která jej zřejmě denně sužuje. Kdybychom měli vyjádřit názor filmových tvůrců, kritiků, diváků a čtenářů Rudého práva (pokud čtou kulturní rubriku), tak bychom radili Janu Klimentovi jednoznačně: Nepsat! Nebo co nejméně.

Také bilance kulturní politiky

"Mimo Bukovčanovo drama Dřív než kohout zazpívá, které v uplynulé sezóně uvedlo celkem šest divadel, trvá zatím naprosto ABSENCE soudobé dramatiky".

Tvorba, č. 37/71 z 15. září 1971.